

Sygn. akt IV CSK 120/18

POSTANOWIENIE

Dnia 17 maja 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marta Romańska

w sprawie z wniosku J.O. i M.G.
przy uczestnictwie A.O. i Prokuratury Okręgowej w Ł.
o umieszczenie w szpitalu psychiatrycznym,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 17 maja 2018 r.,
na skutek skargi kasacyjnej uczestniczki postępowania A.O.
od postanowienia Sądu Okręgowego w Ł.
z dnia 29 września 2017 r., sygn. akt I Ca [...] /17,

- 1) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2) przyznaje adwokatowi A.C. od Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w Ł. kwotę 240 (dwieście czterdzieści) zł z należnym podatkiem od towarów i usług tytułem wynagrodzenia za pomoc prawną udzieloną uczestniczce w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (art. 398⁹ § 1 k.p.c.). Dla spełnienia wymogu z art. 398⁴ § 2 k.p.c. konieczne jest zawarcie w skardze kasacyjnej odrębnego wniosku o jej przyjęcie do rozpoznania, zawierającego profesjonalny wywód prawny nawiązujący do przesłanek przedsądu ze wskazaniem, które z nich występują w sprawie i z uzasadnieniem stanowiska skarżącego. Rozstrzygnięcie Sądu Najwyższego w kwestii przyjęcia bądź odmowy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania wynika z oceny, czy okoliczności powołane przez skarżącego odpowiadają tym, o których jest mowa w art. 398⁹ § 1 k.p.c.

Uczestniczka wniosła o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania z uwagi na nieważność postępowania (art. 398⁹ § 1 pkt 3 k.p.c.), wynikającą z pozbawienia uczestniczki możliwości obrony jej praw na skutek niepoinformowania o możliwości ustanowienia pełnomocnika z urzędu oraz braku reprezentowania jej interesów przez pełnomocnika z wyboru, co oznacza wydanie zaskarżonego postanowienia z naruszeniem art. 48 ustawy o ochronie zdrowia psychicznego w zw. z art. 379 pkt 5 k.p.c.

Z art. 48 ustawy o ochronie zdrowia psychicznego w brzmieniu obowiązującym w dacie wydania zaskarżonego postanowienia wynikało, że sąd może ustanowić dla osoby, której postępowanie dotyczy adwokata z urzędu, nawet bez złożenia wniosku, jeżeli osoba ta ze względu na stan zdrowia psychicznego nie jest zdolna do złożenia wniosku, a sąd uzna udział adwokata w sprawie za potrzebny.

W postanowieniu z 25 listopada 2016 r., V CSK 295/16 (nieopubl.) Sąd Najwyższy wyjaśnił, że „artykułu 48 ustawy o ochronie zdrowia psychicznego nie należy stosować mechanicznie. Sądy prowadzące postępowania na podstawie

tej ustawy nie mogą pomijać tej regulacji, jakby była nieobowiązująca, ale nie ma też podstaw, aby we wszystkich sprawach poddanych ich ocenie automatycznie ustanawiały pełnomocników z urzędu na rzecz uczestników, których dotyczy wnioski. Powołany przepis wyraźnie stanowi, że sąd może ustanowić dla strony pełnomocnika z urzędu, także bez jej wniosku, jeśli spełnione zostaną przesłanki określone przez ustawodawcę. Gdyby intencją ustawodawcy było zobligowanie sądu do ustanowienia pełnomocnika z urzędu na rzecz każdej osoby, której dotyczy postępowanie prowadzone na podstawie ustawy o ochronie zdrowia psychicznego, to niewątpliwie zostałaby ona jednoznacznie wyrażona w ustawie. Osoby, których może dotyczyć wnioski o objęcie przymusowym leczeniem są w różnej kondycji psychicznej, bo przecież poszczególne choroby psychiczne nie zaburzają funkcjonowania osób podejrzanych o nie, czy nimi dotkniętych, w jednakowym stopniu i w tych samych sferach aktywności społecznej.” Podobnie w tej kwestii Sąd Najwyższy wypowiedział się też w postanowieniu z 22 stycznia 2004 r., V CK 197/03 (nieopubl.).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego dominuje pogląd, że odmowa ustanowienia dla strony pełnomocnika procesowego z urzędu nie usprawiedliwia zarzutu nieważności postępowania wskutek pozbawienia strony możliwości obrony jej praw, gdyż wniosek ten podlega uwzględnieniu - zgodnie z art. 117 § 5 k.p.c. - jeżeli w ocenie sądu udział profesjonalnego pełnomocnika jest potrzebny (wyroki Sądu Najwyższego z 2 marca 2005 r., III CK 533/04, z 12 września 2007 r., I CSK 199/07; z 16 kwietnia 2008 r., V CSK 564/07, z 18 kwietnia 2008 r., CSK 636/07, oraz postanowienia Sądu Najwyższego z 15 maja 2007 r., V CSK 37/07 i z 29 kwietnia 2009 r., II CSK 643/08). Tylko w wyjątkowych sytuacjach nieprzyznanie fachowej pomocy pełnomocnika z urzędu może być kwalifikowane jako powodujące nieważność postępowania wskutek pozbawienia strony możliwości obrony jej praw. Dotyczy to jednak tylko przypadków, gdy strona swoim zachowaniem wykazuje nieznajomość reguł postępowania lub nieporadność, przy faktycznym lub prawnym (wyroki Sądu Najwyższego z 8 grudnia 2009 r., II UK 195/09, OSNP 2011 nr 13-14 poz. 190 oraz z 12 maja 2010 r., I UK 19/10).

Na gruncie ustawy o ochronie zdrowia psychicznego i w związku ze stosowaniem art. 48 tej ustawy w postanowieniu z 28 listopada 2002 r., II CKN

399/01 (nieopubl.) Sąd Najwyższy wyjaśnił, że pozbawienie strony możliwości obrony jej praw polega na tym, że z powodu wadliwości czynności procesowych sądu lub strony przeciwnej nie mogła ona brać i nie brała udziału w istotnej części postępowania, przy czym chodzi tu o całkowite pozbawienie możliwości obrony. Pozbawienie to zachodzi tylko wtedy, gdy strona w ogóle nie miała możliwości obrony swych praw.

Pełnomocnik uczestniczki w postępowaniu kasacyjnym sformułował tezę o nieważności postępowania w związku z tym, że dla uczestniczki nie został ustanowiony pełnomocnik z urzędu na wcześniejszych etapach postępowania w nawiązaniu do wyników dowodu z opinii biegłej, która stwierdziła, że „uczestniczka ujawnia formalne zaburzenia myślenia polegające na tym, iż nie potrafiła określić swoich racji, zadawać pytań, gubiła się w wątkach.” Nie oznacza to jednak, że uczestniczka była pozbawiona możliwości działania, gdyż nie jest w stanie prowadzić podstawowych spraw życiowych, nie jest zorientowana w procedurach urzędowych i nie ma świadomości, w jaki sposób podjąć obronę swoich interesów. Uczestniczka ustanowiła pełnomocnika z wyboru, który w jej imieniu złożył odpowiedź na wniosek wraz z wnioskami dowodowymi, był obecny na rozprawie 28 lutego 2017 r., w czasie prowadzenia dowodów z zeznań stron i z dokumentów. Pełnomocnik wypowiedział uczestniczkę pełnomocnictwo 21 kwietnia 2017 r., po czym uczestniczka sama prowadziła sprawę, składała pisma (k. 118-122, k. 130-132, k. 136-138), uczestniczyła w składaniu przez biegłą opinii na rozprawie 4 lipca 2017 r., po czym sama złożyła apelację. Czynności procesowe na rozprawie 21 kwietnia 2017 r. przed Sądem pierwszej instancji i na rozprawie apelacyjnej podejmowane były z udziałem prokuratora.

W skardze kasacyjnej pełnomocnik z urzędu ustanowiony dla uczestniczki nie wskazał na braki w obrębie ustaleń i wniosków Sądów orzekających o leczeniu uczestniczki, które by występowały w sprawie i które by można łączyć z zaniechaniem ustanowienia dla uczestniczki pełnomocnika z urzędu.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 398⁹ § 1 k.p.c., orzeczono jak w postanowieniu.

O wynagrodzeniu należnym pełnomocnikowi reprezentującemu uczestniczkę z urzędu Sąd Najwyższy orzekł stosownie do § 2 ust. 1, § 16 ust. 4 pkt 2 w zw. § 14 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz.U. poz. 1714 ze zm.).

jw

ał